Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Philosophia I.II - Cod. Ettenheim-Münster 290

[S.l.], [Anfang 18. Jahrh.]

Caput secundum

urn:nbn:de:bsz:31-130078

Visual Library

Caput Secundum
De Principijs actuum moralium.
Articulus imus.
De Voluntario.

Quaeres imo. Quid sit voltrium?

R. Definiri ab Arle. id, quod orit[ur] à principio intro coente singula in qbus ẽ aõ, id ẽ coente obiectum et circumstãas partes aõis.

Ex hac defĩõe patet voltrium differre à nãali, violento, coacto, et invol[un]trio.

Nãale ẽ id, qod qdm orit[ur] à principio intrinseco, sine cogiõe, ut nutritio cpris.

Violentum et coactum. oriunt[ur] à principio extrinseco. sic ẽ ventus impellens nubes. Invol[un]trium solum involuntarie fit, id quod ẽ contra actualem inclinationem, seu ea quo ita fiunt, ut ñ fierent, si revelaret eorum cogiõ, sic occisio hõis à venatore putante ẽ feram ẽ invol[un]tria,

qa facta n fuisset, si cognovisset hoēn ē; quod tamen esse putabat.

Q. 2do. Quomodo dividatur volitio?

R. Dividi 1mo. in Directum, quod in se est expresse ē volitum, et in Indirectum, et ē illud, quod jungitur cum eo quod directe volumus.

Dividitur 2. In formale, quod in se ē volitum, et in virtuale quod in sua etiam causa volitum ē.

Dividitur 3. In Perfectum. quod volumus dependenter ā cognitione perfecta objecti. et in imperfectum. quod volumus dependenter ā cognitione objecti imperfecta.

Dividitur 4. In Elicitum, quod ē actus ipsius voluntatis, quo alium actum elicit voluntas. et in imperatum. quem eadem voluntas elicit per alium actum, qui dicitur imperans.

Dividitur 5o. In volitum simpliciter et in volitum secundum quid. primum volumus sine ulla ōio renitentia seu repugnantia, secundum v. n volumus nisi ē repugnantia.

Dividitur. 6. In volitum per modum actus, ut ē v. g. ipsa volitio; et in volitum per modum objecti, et ē res volita. Volitum autem dicitur de solo objecto actus.

voltrium vero proprie de ipso actu. Denique

Dividit 7. in necessarium. quod est a volunt. et ab eâ non potest non procedere: talis est amor Dei in beatis, et in liberum. quod est a volunt., et potest ab eâ non poni, talis est amor Dei in nobis viatoribus.

Articulus 2dus.

Quid sit involuntarium et quotuplex?

Involuntarium dr respectu agentis naturalis, Coactum respectu cognoscitivi, violentum respectu naturalis.

Dices imo, Violentum est id quod oritur principio extrinseco.

Articulus 3.

Quænam impediant voluntarium?

Quænam impediant voltrium, aut quæ faciant voltrium.

Quatuor et, de quibus id quæri potest, nempe ignorantia, metus, concupiscentia, et violentia. De singulis pauca.

Sectio 1ma.

An et quo ignorantia impediat voltrium?

Principia ad intelligentiam quæstionis hæc ponuntur.

Primum ignorantia est privatio scientiæ, seu

cogeicis, quo pt et debet ivere; negao an scientia n debita dr nesitia.

2dum. Ignoae obiti dividitur in ignorantiam iuris, quæ ignorat lex aliquid phibens l pcipiens, et pt ee iuris naalis et positivi; et in ignorantiam facti, quæ ignorat id, quod fit ca legem aliunde pbe notam.

3tium. Ignorantia dividitur in antecedentem consequentem, et concomitantem. Ignoran comparari pt l ad actum ignoranter factum, l ad voltem ignorantis: comparata cum actu, l e caa illius, et tunc dr antns, l n e caa, licet actui iuncta, et tunc dr concomitans: comparata v. cum voltte, l antecedit gsensum illius, et e involtria, q dr in antns, l eundem gsensum sequitur, et e voltria et dr cons; ~~si npe sit caa actus~~.

Hinc eadem ignorãa diversis respectu pt ee antns et consqns si npe sit caa actus et tn voltria, gorem neutrum querit ignorãa concomitanti: Hinc an actus fieri ex ignorãa qdo ignorãa e caa actus; ignorãa v. fieri, l c ignorãa, qdo n e caa.

4tum. Ignorãa antns dr, 1mo involtria quia pcedit actum voltris. 2do. invincibilis, qa adhibita debita diligentia superari n potest. 3tio. inculpabilis qud ex abroq caa sequitur.

Contra v. ignorãa qqs ẽ voltria, vincibilis et culpabilis, Dr affectata, qdo directe et explicitè volita ẽ; ut cum quis vult nescire an sit dies ieiunij, eo fine ut fine scrupulo comedat. Crassa ergo ẽ tm̃ indirectè et implicitè volita ut ẽ medicus vel advocatus negligit scire, ea qe st sui muneris. Supina v. quibus oĩo nulla adhibet diligentia ad eam superandam.

Conclusiones.

Sit vo ima. Quod fit ex ignorãa qqte ẽ simplr voltriũ pt tn̄ ẽ involtrium sdm quid.

Pbatr ima pars. Quod ẽ simplr voltrium, vel ẽ cãa ẽ simplr volita; id ignorãa qqs, qe ẽ cãa opis ẽ simplr voltria, qoad effectus, qi ex illa sequunt. Sic n ẽ indirectè volitus in sua cãa. Sive talis ignorãa n tollit raoem pti cum sit simplr voltria et sufficit, si effectus effectus qfuse et generalr prvideant in cãa. Sic cum venator rlabbr dubitans utrum id qd videt moveri in silva fera sit aut hõ, nolendo id quaerere ulterius; catapultam explodit et hoiem interficit reus ẽ hoicidij.

Pbtr 2da pars. Quod fit ex ignorantia fortius crassa ẽ aliquo modo qtra inclinaoem voltis, qa eãd n ~~[illegible]~~ faceret, si ignorao abeet: nil oius manet simplr voltrius in sua cãa nipe in ignorao, qam voltas censet velle, vel eam

n̄ dependit, quo pt et licet. Circa modi voluntaria ab Arle et alijs vocatur mixta.

Dico 3tio. Quod fit cum ignorantia concomitante nec est proprie voluntarium, nec involuntarium positive, sed tantum negative, id est non voluntarium. Exemplum sit in venatore qui adhibita sufficienti diligentia, ut cognosceret quidnam moveretur in silva, bona fide putans esse feram, occidit inimicum, quem alias occisurus esset si cognovisset.

Prob. 1ma pars. Talis occisio non est a principio intro cognoscente singula, siquidem non cognovit ipsum esse inimicum, ergo non est voluntaria.

Prob. 2da pars. Non est in contra inclinationem voluntatis, saltem virtualem, et conditionalem, nam si cognovisset inimicum eo libentius interemisset; ergo non est proprie et positive involuntaria. Unde superest ut sit involuntaria negative seu non voluntaria.

Dixi quod fit cum ignorantia non est ex ignorantia, quia ignorantia concomitans non est causa actus. Sed ve.

Collige venatorem illum occidendo inimicum peccare tantum materialiter, peccatum autem formaliter, si postea re cognita factum approbet, et gaudeat inimicum a se interemptum

Dico 3tio. Ignorãa simplr antcs impedit oio voluntrium et liberum, facitq involuntrium simplr. Exemplum fit in venatore, qui adhibita diligentia sufficienti, putans occidere feram, occidit patrem, de quo occidendo nunquam aliàs cogitaturus est fuisset.

Pbr. 1ma pars ex S. Thoma. Quia ignorãa invincibilis, qualis ē simplr antcs ē simplr involuntria: ergo et actus ex ea ea positus, quem oppositum operans positurus n̄ fuisset, si illis ignorãa ab fuisset.

2do. Quod impedit voluntrium simplr, quod impedit ne actio sit à prinpio intro cognoscente singula in quibus ē aõ, sd talis ē ignorãa oio antcs et invincibilis, ut ex notione patet: ergo etc.

2da pars sequitur ex 1ma. quia n nullo modo ē voluntrium, neq liberum ē, cum oe liberum sit essentialr voluntrium.

Hinc colliges ignorãam oio invincibilem universim excusare à peccato formali, namq n̄ ē culpabilis pptr id quod n̄ libere facit teste Aug. l. de duabus aiabus c. ii. quia ut nulla Doctorum paucitas nulla indoctorum

torba dissentiat. Exqa vides qam invicto S. Doctori contrariam sententiam assignant auctores.

Solvuntur obiectiones.

Obijces imo. Voltas n repugnat ijs qi fiunt ex ignorantia antecedente, qo n est involtria

R. Distqo antns. Non repugnat actu et formaliter con. antns. Habitu et interpretative n. ant. et cons.

supponente n cognitionem de facto dolet.

Instabis. Qui agit ex libidine, saepe tristatur, ubi ortus concupiscentia deferbuit; nec tn ideo agit involtrie, ergo a pari.

R. nego cons. Disparitas e. qud libidinosus ibi sciens et volens factum admisit, unde dolor sub, sequens n facit e involtrium, quod voltrium fuit, d tm indicat voltm e mutatam: at v. qui agit ex ignorantia invincibili eo dum agit e efficaciter dispositus ad n sic agendum, si cognitio qe deest suppeteret; unde eius defectus e causa, cur actus.

Obij. 2. qod fit ex ignorantia invincibili

Objicies 2do. Quod fit ex ignorantia invincibili est sufficienter liberum in adamo, ergo culparum vacat, ita Jansenius cum suis.

R. nego ant. nam ad peccatum personale requiritur libertas personalis: alioquin motus primo primi et omissio indeliberati essent peccata formalia etiam in baptizatis, quod est contra concil. Trident. imo phrenetici et infantes peccarent formaliter ob eandem causam, contra quod docet Augustinus l. 2do. de peccatorum meritis c. 36. caetera quae objiciunt Jansenistae, solvuntur a Theologis, et pleraque retorqueri possunt contra ipsos admittentes nobiscum ignorantiam invincibilem facti, vel iuris positivi excusare a peccato.

Propositio 2da.

Utrum Metus tollat involuntarium.

Principia. primum. metus est perturbatio animi ex apprehensione mali appropinquantis, nec facile vitabilis, vel fuga mali ardui imminentis.

2dum. Metus alius est gravis cadens in constantem virum, quo malum imminens est magnum, et vix evitabile.

alius levis illi oppositus, qui in solos ignavos cadit. nec sus alius est ab intro proveniens; alius ab extro certe l. incerte incussus.

3tium. Agere cum metu et habere metum consisten[t] [illegible]: ut cum quis ad illustrem coetum ingreditur agere ex metu est metum esse causam agendi; ita ut absente metu non ageret. ut cum mercator metu naufragij merces in mare projicit, l. ignavus e proelio fugit.

Conclusiones.

Quo imo. Metus cum gravis et ab extro incerte incussus, non tollit voluntarium simpliciter: saepe tamen facit involuntarium secundum quid.

Probatur ima pars. Actus quo mercator imminente naufragio merces in mare projicit, est a principio intro cognoscente singula in quibus est actio, nemirum a delib[erata] [illegible] voluntate illius, quod est voluntarius simpliciter. Et vero mercator ille prudenter agit, et ideo laudabilis est.

Probatur 2da pars. Quod non fit nisi cum repugnantia, nec appetitur nisi ob aliquam circumstantiam volentam,

qua sublata non appeteret. est conditionatum secundum quid. talis est peccatio nauium in casu dato. ergo etc.

R. an mercator vellet quidem absolute peccationem, vellet tamen ut abesset periculum, quod et abesse vellet. Inde eiusmodi voluntarium est mixtum.

Dico 2do. Metus interdum auget lib. ertatem actus.

Prob. tum, augetur libertas actus, quando augetur indifferentia actus electionis, sed interdum augetur per metum haec indifferentia, ergo etc.

Prob. mi. Quia in metu quantitatis utrinque habet urgentem causam, hinc non vellet facere ex displicentia obiti, vellet tamen aliunde ex metu mali imminentis.

Propositio 3tia.

Utrum ira et concupiscentia faciant involuntarium.

Per iram et concupiscentiam hic intelligitur quaelibet passio, vel animi perturbatio, quae potest esse antecedens, vel consequens ad consensum voluntatis.

Conclusiones.

Dico 1mo. Ira et concupiscentia antecedens faciunt actum voluntarium de se ex consequente constat.

Prob. antecedens. Ea est voluntaria simpliciter, quae fiunt per inclinationem voluntatis ex cognitione circumstantiarum, in quibus est actio; sed talia sunt, quae fiunt ex concupiscentia antecedente, quae hanc voluntatem vehementius impellit.

Confirmatur. Quia ex Aristotele ira et concupiscentia non tollunt spontaneum in brutis, ergo nec voluntarium in homine.

Deinde contemnimus eos, qui per iram aut concupiscentiam agunt, quod voluntarie agunt, alioquin non essent contemptibiles.

Dico 2do. Ira et concupiscentia saepe augent voluntarium, saepius minuunt liberum.

Prob. 1ma pars. Quia faciunt ut quis agat ex maiori inclinatione, quod scilicet earum ductum sequitur, dum non magis sponte agit, summo est si eius resistat.

Obs 2da pars. Quia p utranq voltas magis
trahitur l impellitur in unam partem, quam in aliam,
ergo n e aeq indifferens ad utranq, adeoq nec aeque
libera. Adde quod passio minuit cognitionem in,,
differentem obiti, quae si totaliter impediret tolleret
oio liberum.

Solvuntur Obiectiones.

Obijcies 1mo. Concupiscentia perturbat iudicium
rationis, quod e principium voltatis; ergo tollit voltatem saltem
ex parte.

R. nego cons. quia inclinatio voltatis in obiectum e id,
quod praecipue attenditur in voltate, et hoc augetur p con,,
cupiscentiam.

Obijcies 2do. Voltas p metum magis
trahitur in unam partem quam in aliam, nec tn ppterea
metus minuit libertatem: ergo nec concupiscentia.

R. nego cons. et paritatem. Nam metus trahit
voltatem repugnantem ad eam partem contra quam nititur
unde maior exoritur indifferentia: concupiscentia vero
trahit voltatem in eandem partem ad quam p se afficitur, unde
n manet aeq liberum.

p

Propositio 4ta

Utrum vis et coactio tollat involuntarium.

Violentia et coactio spectari possunt, vel ut principium movens, vel ut movens actus, qui propter illas ponitur.

Dico 1mo. Quod fit ex violentia et coactione est principio activo involuntarium simpliciter, in[terim] quod fit ex illis tanquam ex motivo [illegible].

Prob. 1ma pars. Involuntarium est id, quod fit a principio extrinseco contra inclinationem agentis realis, et quod fit per vim aut coactionem est eiusmodi, quia utraque est ab extrinseco illata, et principium actus aliquos non ponendi.
Verum quod vi aut coacte facio non sponte facio, ergo nec voluntarie.

Prob. 2da pars. Quia si violentia aut coactio me moveant, ut aliquid ~~facio~~ faciam quod alias non facerem, dummodo non sint principium activum, nec inferant necessitatem agendi, possum semper illud facere vel omittere si velim, nec facio nisi quia volo, ergo non tollit rationem voluntarii, imo nec liberi, multum tamen minuit.

Utrum autem voluntas cogi possit aut pati violentiam quoad suos actus, ita ut hi inde oriantur tanquam a principio activo controvertitur quaestio.

Dico 2do. Voluntas non potest cogi, nec pati violentiam quoad actus a se elicitos et internos. Ita S. Thomas, Quantum inquit, ad actum voluntatis proprium non potest ei violentia inferri.

Prob. 3. Implicat actum intrinsece voluntarium esse violentum; sed omnis actus voluntatis elicitus est intrinsece voluntarius, ergo implicat actum a voluntate elicitum esse violentum.

Maior constat. quia voluntarium est a principio activo intrinseco, violentum ab extrinseco. Minor est etiam certa: nam omnis actus a voluntate elicitus, est voluntarius ab ea ut principio activo procedens.

Dico 3tio. Voluntas potest violentiam pati, et cogi quoad actus multos imperatos, qui ab aliis potentiis praesertim exterius eliciuntur. Ita S. Thomas. Sensus est: aliae potentiae praesertim membra exteriora per vim agentis extrinseci possunt vel recipere aliquem motum renitente voluntate, vel impediri ab aliquo motu imperato a voluntate: non autem

sensus ē, qđ voltas cogi pſsit ad impandos tales motus.

Pbz. ab experientiā. pt n aliqs hō robustior alterum in hanc l illam partem nolentem pellere, l pedes eius sic constringere, ut ambulare n pſsit, etiamsi maximè velit.

Idem pt Angelus quantum vis repugnem apperire meos oculos, et facere ut videam, quod videre nolo. Sed hoc ē voltatem pati violentiam quoad actus imperatos. ergo eſt.

Solvuntur obiectiones.

Obij. contra 1mam concl: actus ab alijs potij contra imperium voltis eliciti et voltarij et tn̄ violenti; ergo idem pt ēē voltarium et violentum.

Pbat̄ antus. Cum qs cogit̄r ad videndum, visio illa ē à pripio intro, cum sit vitalis, ergo ē voltaria

R. nego antus. ad pbationem Distgo. ē à pripio intro qantum ad vitalem pductionem con. qantum ad receptionem speciei, ex qua sequit̄r visio. nego.

Dico itaq, quod visio illa n sit violenta respectu potentiæ visivæ, à qua elicit̄r, sd respectu illius videntis et voltis, qæ ei adversat̄r.

Obij. contra 2. ppoem. 1mo. Agens actori sub-
ordinatum, pt ab ido cogi ut agat, qod non vult; d voltas ē
sub ordinata Deo, go etc.

Rx dtgo maj. pt cogi idē excitari ad agendum sponte,
con. maj. pt cogi idē pati violentiam pprie dictam nego.

Potest qdem excitari voltas ad amandum, si ipse Deus
pponat ibi bonum pioram, n tn pt pati violentiam nisi
inpprie v.g. in casu quo Deus infunderet in voltem
actum amoris; d hic n eet actius elicitus, d tm passive
receptus.

Obij. 2. Qui hbt volitioem alicuius boni, pt
se hbere nolitioem talis volitiois: d in ido casu volitio
ida eet violenta: ergo.

Rx dtgo maj. pt hbere nolitioem efficacem nego
nego maj. inefficacem con. maj. sic reus ascendens
scalas ad suspendium hbet nolitioem d inefficacem
volitiois talis ascensus: verum tn ē volitioem esse
voluntariam, neq sequit idam ee violentam aut coactam.

Obij. 3. Accepto vulnere appetitus sen-
sitivus elicit actum doloris, d dolor ide ē violentus.
go actus elicitus ab appetitu sensitivo pt ee violentus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST